

В.М. Палячок, 10 “Б” клас

Лицэй УА “Палескі дзяржаўны ўніверсітэт”

Навуковы кіраўнік – М.В. Цуба, к.г.н., дацэнт

Палескі дзяржаўны ўніверсітэт

Вялікая Айчынная вайна ўвайшла ў гісторыю Беларусі, як небывалая па гераізму бітва розных народаў супраць германскага нацызму, не толькі на франтах ваенных дзеянняў, але і ў партызанскіх атрадах. Вывучэнне біяграфіі вядомых асоб, асвятленне абставін іхняга жыцця на беларускіх землях у лёсавызначальны перыяд Другой сусветнай вайны з’яўляецца адной з актуальных праблем і ў наш час. Адной з такіх асоб з’яўляецца славуце польскі святар Францішак Кубш. Перыяд знаходжання Францішка Кубша на беларускіх землях, яго жыццядзейнасць на Палессі ў гады вайны фактычна зусім не даследаваны, і амаль адсутнічаюць у беларускай літаратуры і вельмі сціпла пададзены ў польскай. У выніку нашай працы атрыманы новыя дадзеныя, сфармуляваны вывады, якія ўтрымліваюць пэўную даследчую навізну, раскрываюць невядомыя факты, шмат у чым дапаўняюць і ў істотнай ступені мяняюць ранейшыя погляды на святарскія абавязкі, грамадска-лячэбную і баявую дзейнасць Францішка Кубша падчас яго знаходжання на палескай зямлі.

На тэрыторыі Хорастаўскага сельсавета (у перыяд вайны сельсавет уваходзіў у Пінскую вобласць) ў гады Вялікай Айчыннай вайны адбыліся падзеі, якія адыгралі вялікую ролю ў гісторыі партызанскага руху Беларусі. Урадженцам вёскі Хорастава В.З. Каржом быў створаны першы на Беларусі партызанскі атрад. У гэтым атрадзе мужна змагаліся будучыя героі – В.З.Харужая, А.Я.Кляшчоў, а таксама яшчэ адзін вядомы прадстаўнік вёскі Хорастава Р.С.Карасёў, адзін з арганізатараў партызанскага руху на Піншчыне, імя якога носяць вуліцы ў Пінску і Лунінцы. Жыхарамі Хорастаўскага сельсавета з’яўляліся браты–патрыёты Міхаіл і Іван Цубы з вёскі Навіна [1,с.7].

Памятае палеская зямля і неардынарную фігуру польскага патрыёта ксяндза Францішка Кубша. У даваенны час Кубш атрымаў выдатную ўсебаковую адукацыю. Ён вучыўся ў духоўнай семінарыі, аблатаў у Люблінцы, адначасова набыў медыцынскую прафесію. Яго місіянерская дзейнасць пачалася ў жніўні 1939 года ў палескай вёсцы Лунін, што непадалёку ад Лунінца. Тут ён займаў пасаду вікарыя парафіі касцёла Прэабражэння Гасподня. На пачатку Вялікай Айчыннай вайны Луніначчына аказалася захопленай германскімі войскамі. Дасканалы ведаючаму нямецкую мову ксяндзу фашысты прапанавалі ўвайсці ў склад прыбліжаных да захопнікаў людзей “фольксдойчэ”, а пасля яго катэгарычнага адказу ўстанавілі слежку. Дэкан ксёндз касцёла Святога Юзэфа ў Лунінцы С. Пачабут–Адланіцкі, ведаючы прамату выказванняў і лютую нянавісць Ф.Кубша да

нацыстаў перавёў яго ў Лунінецкі касцёл, але тут навісла пагроза арышту. Тады, каб выратаваць ад праследавання гестапа і зберагчы маладога і гарачага святара, было вырашана накіраваць яго ў найбольш глухое месца, настаяцелем касцёла Святой Ганны ў в. Пузічы (дадзеная вёска знаходзіцца ў 5 км ад Хорастава, зараз Салігорскі р-н) [2,с.37]. У хуткім часе аб яго добрых медыцынскіх здольнасцях ведалі ва ўсіх навакольных вёсках. Прыходзілася наведваць цяжка хворых на месцы жыхарства, іншых прывозілі на лячэнне непасрэдна да яго. Вельмі шмат было хворых дзяцей, а самай распаўсюджанай хваробай быў тыф. Ксёндз Кубш толькі яму вядомымі спосабамі, а таксама дзякуючы настоям з загадзя падрыхтаваных лекавых траў, змог вылечыць вялікую колькасць мясцовых дзяцей. З пачаткам кампаніі акупацыйных улад па вывазу моладзі на прымусовыя работы ў Германію ксёндз наведваў амаль усе навакольныя вёскі і на канкрэтных прыкладах і фактах расказаў маладым людзям, што іх чакае ў Нямеччыне [3,с.209]. У выніку адбыўся масавы збег моладзі ў партызанскі атрад “Камарова” (В.З.Каржа), які прыбыў з Пінска і дзейнічаў на Хорастаўшчыне. Выявіць зачыншчыка “беспарадкаў” і “сарваных планаў” фашыстам дапамог мясцовы здраднік. У студзені 1942 года Францішак Кубш быў арыштаваны і кінуты ў засценкі гестапаўскай турмы ў Ганцавічах. Пасля пакутлівых допытаў ксёндзу Кубшу быў вынесены вердыкт “вельмі небяспечны вораг Германіі” і ён быў вывезены для далейшых допытаў і ліквідавання ў расстрэльную турму, што знаходзілася ў Баранавічах. Толькі глыбокія веды чалавечай псіхалогіі і бліскучае ўменне знайсці кантакт з любым суразмоўнікам спаслі яго ад немінучай смерці [3,с.210]. Пасля чаго ксёндз Кубш у хуткім часе становіцца партызанам атрада Васільева “Дзядзі Васі”, які ўваходзіў у склад Пінскага партызанскага злучэння. Шмат каштоўных звестак было атрымана начальнікам разведкі Пінскага партызанскага злучэння Гаўрылам Сцешыцам аб руху цяжкіх, колькасці пастоў, іх распалажэнню на чыгуначных станцыях Сінкевічы і Мікашэвічы для нанясення затым паспяховых дыверсійных удараў па ворагу, дзякуючы Францішку Кубша. Добра ведаючы па ранейшай працы ў Луніне і Лунінцы ксяндзоў, мясцовых на Луніненчыне касцёлаў, ён заагітаваў іх стаць інфарматарамі партызан [1,с.7]. У цяжкіх і няраўных баях, што распачаліся з 10 лютага 1943 года Пінскае злучэнне пад камандаваннем В.З.Каржа несла вялікія страты. Загінула падчас бою і доктар злучэння Вольга Чачуліна. А ўсе абавязкі па лячэнню і дагляду за параненымі ляглі на плечы Францішка Кубша. У гэтых абставінах вельмі часта выручалі кемліваць і незвычайныя вынаходніцтвы ксяндза. Любая тканіна, бялізна, ручнікі выкарыстоўваліся для перавязкі. Не маючы ніякіх антысептыкаў і спірта для апрацоўкі ран Кубш для гэтага прымяняў мачавіну. Перад перавязкай цяжкапараненых па яго загаду дапамагаючыя ксяндзу партызаны задымлівалі, прыпякалі рану, а затым прысыпалі яе табачным попелам. Такія вынаходніцтвы былі вельмі эфектыўнымі і, па меркаванню сённяшніх партызан-ветэранаў, спаслі ў той час многіх параненых ад гангрэны, і пакутлівай смерці без належнай медыцынскай дапамогі [3,с.217]. Штаб Пінскага партызанскага злучэння з сярэдзіны сакавіка 1943г. і да вызвалення – ліпень 1944г. знаходзіўся на хутары Закрываея паблізу вёскі Навіна. Тут жа ў трохстах метрах ад штаба запрацаваў партызанскі шпіталь, куды і быў тэрмінова пераведзены для выканання сваіх медыцынскіх абавязкаў Францішак Кубш. Дзякуючы сваёй эрудыцыі, медыцынскім ведам, выключнай прыстойнасці ксёндз Кубш стаў адным з лепшых сяброў камандзіра Пінскага партызанскага злучэння В.З.Каржа і любімцам партызан. У красавіку 1943 года штаб Пінскага партызанскага злучэння наведваў ўпаўнаважаныя прадстаўнікі Беларускага штабу партызанскага руху (БШПР) К.Т.Мазураў і М.В.Зімянін. Камандзір злучэння В.З.Корж, а таксама камсамольскі ваяк Э.Б.Нордман падрабязна расказалі ім аб партызанскай дзейнасці адважнага польскага святара. Менавіта з падачы ўпаўнаважаных БШПР аб вядомым на Палессі каталіцкім святары даведлася славуная польская пісьменніца, ў той перыяд супрацоўніца Галоўнага палітычнага ўпраўлення Чырвонай Арміі – Ванда Васілеўская. Якраз яна, а таксама польскія генералы Зігмунд Берлінг і Караль Свірчэўскі ў гэты час займаліся на тэрыторыі СССР фарміраваннем першай польскай арміі, адначасова падбіраючы кемлівых аднадумцаў для стварэння органаў кіраўніцтва будучай вызваленай Польшчы – Нацыянальнага Камітэта Свабоднай Польшчы (НКСП) [4]. У хуткім часе Вярхоўнаму Галоўнакамандуючаму І.В.Сталіну быў прадстаўлены для зацвярджэння спісак будучага складу НКСП, дзе таксама былі акрэслены пасады кожнага ў спісе на перыяд вайны. Сярод 16 чалавек, увайшоўшых ў дадзены дакумент – агульна вядомыя польскія ваеначальнікі, вучоныя, грамадскія дзеячы. Пад №9 ў гэтым спіску пазначана “Ксёндз, капелан першага польскага корпуса Кубш Францішак” [5,с.221]. У 1944 – 1945 гг. Францішак Кубш у складзе Войска Польскага прымаў удзел спачатку ў вызваленні ад ворагаў беларускіх земляў, а затым сваёй Айчыны – Польшчы. Вядома, што на франтавых шляхах ён не раз удзельнічаў у рызыкаўных баявых аперацыях, пака-

зваючы прыклад асабістай адвагі, мужнасці і гераізма. Францішак Кубш скончыў вайну ў вайсковым званні палкоўніка, на пасадзе генеральнага дэкана Войска Польскага.

У выніку даследавання зроблены наступныя высновы:

- З пачаткам Вялікай Айчыннай вайны Францішак Кубш праводзіў істотную лячэбную і агітацыйную работу сярод мясцовага насельніцтва, якая прывяла да выздараўлення многіх людзей, і сарвала планы нямецка-фашысцкага камандавання па адпраўцы моладзі на прымусовыя работы ў Германію і тым самым садзейнічала значнаму колькаснаму папаўненню партызанскіх атрадаў на Піншчыне.

- Ксёндз Кубш уступае ў шэрагі партызан, аказвае медыцынскую дапамогу параненым, удзельнічае ў шматлікіх баявых аперацыях супраць нямецка-фашысцкіх захопнікаў, праяўляючы мужнасць і гераізм.

- У чэрвені 1943г. па рэкамендацыі кіраўніцтва Пінскага партызанскага злучэння Францішак Кубш накіроўваецца ў Маскву для стварэння польскіх вайсковых фарміраванняў. Разам з Зігмундам Берлінгам, Вандай Васілеўскай, Кубш удзельнічае ў стварэнні польскай брыгады імя Тадэвуша Касцюшкі і жаночага батальёна імя Эміліі Плятэр. Па загаду савецкага галоўнакамандуючага Іосіфа Сталіна Кубш уваходзіць у кіраўніцтва органаў будучай вызваленай Польшчы – Нацыянальнага Камітэта Свабоднай Польшчы (НКСП). У рангу капелана Войска Польскага ён удзельнічае ў вызваленні Беларусі і Польшчы.

- Францішак Кубш заўсёды помніў аб палескім краі, аб гэтым сведчаць шматлікія яго ўспаміны і запісы, а памяць аб ім жыве на Палессі. У вёсцы Пузічы, на месцы спаленага фашыстамі касцёла Святой Ганны, дзе праводзіў набажэнствы ксёндз мяркуецца паставіць памятны знак, а ў вёсцы Хорастава ў экспазіцыі музея Партызанскай Славы імя В.З. Каржа будзе прадстаўлены матэрыял, прысвечаны польскаму святару.

Улічваючы практычную значнасць: высновы і новыя факты з дадзенай працы могуць быць выкарыстаны пры афармленні экспазіцыі ў музеі Партызанскай славы імя В.З. Каржа, бібліятэках, школьных музеяў, пры правядзенні мерапрыемстваў культурна-патрыятычнага характару.

Спісак крыніц літаратуры

1. Цуба, М. З крыжам і аўтаматам / М.Цуба // Заря. – 2014. – 5 июня
2. Zielinski, Ze Wshodu Z KAPELANEM / S.Zielinski //–Warszawa. Wydawnictwo Vipart, 1997. – 160s.
3. Ясько, А.Ф. Больно даже мёртвым: Полесская трагедия / А.Ф.Ясько.–Минск : Бонем, 2012–400с.
4. Цуба, М. Служыў Богу і Радзіме / М.Цуба // Звязда. – 2014. – 23 ліпеня
5. Berling, Z. Nasze spotkania i rozstania /Z. Berling //–Warszawa. Wydawnictwo Vipart, 1991. – 295s.